

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Diskussie

Stam, A.

Citation

Stam, A. (1968). Diskussie. *Acta Politica*, 3: 1967/1968(4), 362-362. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451051>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451051>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

DISKUSSIE

WEERWOORD

door A. Stam

Dr. Van der Land meent in zijn bespreking¹ ten onrechte, dat ik in mijn lexicon de gehele politicologie wil behandelen. De eerste alinea's van de Inleiding (en de flap) beloven de lezer minder: historische achtergronden van de politiek met het accent op de -ismen. Daarom heeft de recensent veel te hoog gegrepen bij zijn desiderata inzake de leer van de internationale betrekkingen; de door hem gesignaleerde lacunes schieten aan het doel van dit boekje voorbij. Dat de inleiding mede op verwijzingen berust, miskent dr. Van der Land door een kwantificering van Aristoteles, Locke, Hobbes en Burke. Hij ging eraan voorbij, dat deze onder resp. Natuurrecht, Grondrechten en Conservatisme alsnog ter sprake kwamen. Dr. Van der Lands karakterisering van de literatuuropgaven als 'willekeurig en armetierig', berust niet op de hoofdschotel, d.i. op de -ismen. De lengte van mijn literatuuropgaven werd in sterke mate bepaald door wat een individuele auteur bestrijkt. Een voorbeeld: de literatuuropgave van Fascisme is twee keer zo lang als die van Communisme en Marxisme. Inzake het Fascisme kende ik nl. voor de verschijning van E. Nolte, *Die faschistischen Bewegungen* (1966) geen overzicht van geheel Europa, terwijl Seton-Watson en Plamenatz een enorm gedeelte van resp. het wereldcommunisme en het marxisme behandelen.

Op drie punten moet ik dr. Van der Land gelijk geven, nl. inzake de panelmethode, de eenzijdigheid van Democratie en de literatuuropgave van Vrijheid. Wat het laatste betreft: zijn artikel over Vrijheid kreeg ik pas gedurende het drukproevenstadium in handen. Ik kan de recensent dus niet helemaal ongelijk geven, maar zijn totale oordeel vormt in mijn ogen een proeve van haastige generalisatie, die op een te gering gedeelte van mijn tekst is gebaseerd.

Over het niet toegelichte predicaat 'warhoofdig' zou alleen maar discussie mogelijk zijn geweest, indien dr. Van der Land het nader had uitgewerkt. Nu moet ik genoeg nemen met een vergelijking tussen zijn uitstekende artikel Politieke Vrijheid en mijn eigen stukje Vrijheid. Wat dan direct in het oog springt, is het amorfe karakter van mijn definitie. Dit wordt m.i. gecompenseerd doordat een aantal andere vrijheidsbegrippen, resp. wanbegrippen worden genoemd. Het is heel kort en preetendeert weinig. Indien dr. Van der Land 'oppervlakkig' had geschreven in plaats van 'warhoofdig', zou ik er niet eens op gereageerd hebben.

¹ *Acta Politica* III: 3 (april 1968), p. 260.

BOEKBESPREKINGEN

Onder de bespreking van Landheer, B., *On the Sociology of International Law and International Society* in het vorige nummer (p. 262-263) is abusievelijk niet vermeld dat deze bespreking geschreven is door P. R. Baehr.

LIJPHART, A., *The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands*. Berkeley (University of California Press), 1968. — 222 p. \$ 5,75.

Lijphart — auteur van de in 1966 onder de titel *The Trauma of Decolonization* verschenen studie over de Nederlandse Nieuw-Guinea-politiek — gebruikt in zijn *Politics of Accommodation* de Nederlandse variant van de democratie om een bijdrage te leveren tot de — goeddeels Amerikaanse — theorie-vorming over het verband tussen pluralisme en democratie.

Het gaat Lijphart vooral om wat hij in dat verband de 'derde pluralistische stelling' noemt, volgens welke de stabiliteit en de effectiviteit van een democratie bevorderd worden door 'cross-cutting cleavages', politiek relevante groepstegenstellingen, die elkaar niet dekken. Anders geformuleerd: Indien politieke groepstegenstellingen elkaar versterken, doordat zij steeds met dezelfde groepen samenvallen, wordt het betrokken democratisch bestel met desintegratie bedreigd.

De Nederlandse democratie — volgens Lijphart duidelijk stabiel en effectief — is ten opzichte van deze 'derde stelling' een 'deviant case'. Het Nederlandse volk is verdeeld in scherp onderscheiden zelfgenoegzame religieus-ideologische groepen; noch op het niveau van de volgelingen noch op dat van de leiders is er sprake van de 'cross-cutting cleavages', welke gedeelde loyaliteiten veroorzaken. Dat de Nederlandse democratie niettemin functioneert, is slechts op het eerste gezicht in strijd met de 'derde pluralistische stelling'. De betekenis van die stelling ontgaat namelijk niet aan intelligente politici. Zo goed als de politicologen herkennen zij de gevaren van een samenleving, die uiteenvalt in geïsoleerde groepen, die ieder hun eigen belangen trachten veilig te stellen; de noodzaak van accommodatie dringt zich op. De 'derde stelling' wordt op die manier een 'self-denying prophecy'.

Aan dit amendement voegt Lijphart twee suggesties toe over de wijze, waarop in een situatie als de Nederlandse de accommodatie tot stand kan komen. In de eerste plaats kan het proces van geven en nemen zeer wel in handen worden gelegd van een elite bestaande uit de representanten van de groepen, waarin de samenleving verdeeld is; de groepen zelf kunnen hun isolement handhaven. Het is de elite die de gevaren ziet. Het is — en dat is de tweede suggestie — zelfs bevorderlijk voor de stabiliteit van een dergelijke democratie, als contacten op het niveau van de volgelingen vermeden worden.

In die termen beschrijft Lijphart de Nederlandse samenleving. Vier blokken onderscheidt hij: twee confessionele groeperingen (de katholieke en de protestantse) en twee niet-confessionele (de socialistische en de liberale). Met behulp van een bijzonder overzichtelijke rangschikking van de beschikbare gegevens toont hij in iets meer dan vijftig bladzijden aan, hoe de politieke partijen en de economische en culturele organisaties in hun aanhang en leden met deze indeling samenvallen en hoezeer er sprake is van vier elites, die door het verenigen van verschillende functies in één persoon samenhang tot stand brengen binnen de vier groepen.

Ondanks uiterst magere voorwaarden voor het bestaan van een 'nationale con-